

Νοσηλευτική εξαρτημένων ατόμων: Πλαίσιο προσφοράς φροντίδας

Μισουρίδου Ευδοκία , MSc, PhD,
Επίκουρη Καθηγήτρια στη Νοσηλευτική Ψυχικής
Υγείας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Γιατί οι άνθρωποι κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών;

«Οι άνθρωποι σε ολόκληρο τον κόσμο δεν καταναλώνουν χασίς, όπιο, κρασί ή καπνό είτε από αρέσκεια είτε επειδή αυτό τους ευχαριστεί ή τους διασκεδάζει, αλλά από την επιθυμία τους να καταπνίγουν τις απαιτήσεις της συνείδησής τους».

Λέων Τολστόι (1999) Γιατί οι άνθρωποι κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Τέτσης Π, 1957, Εθνική Πινακοθήκη, *Copyright*.

Η χρήση ψυχοδραστικών ουσιών στο παρελθόν

- Παρατηρείται από την τρίτη χιλιετία π.Χ.
- Η χρήση ουσιών στο παρελθόν αποτελούσε συστατικό στοιχείο της κοινωνικής ζωής, έχοντας ταυτόχρονα μια θρησκευτική ή θεραπευτική διάσταση η οποία καθοριζόταν από την ίδια την κοινωνία.

Μάτσα, Κ. (2001) *Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές... Το αίνιγμα της τοξικομανίας*. Αθήνα: Άγρα.

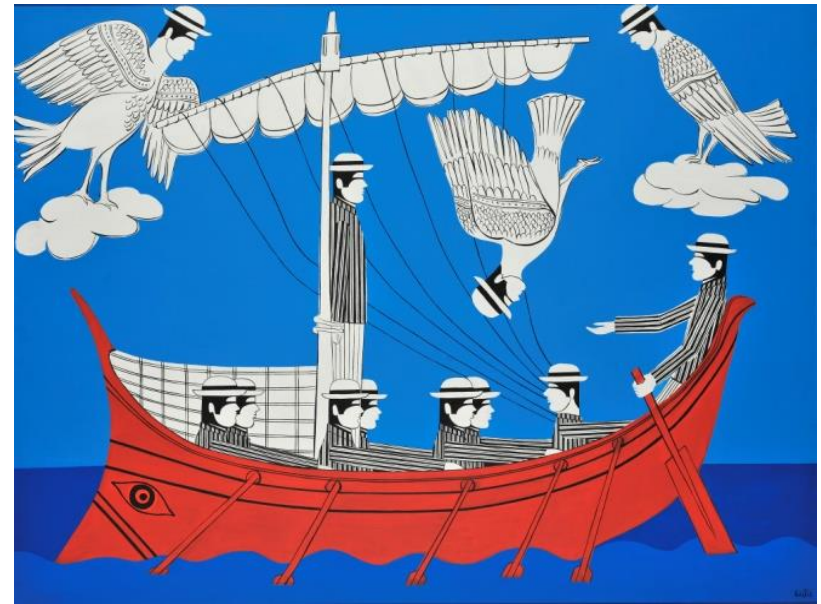
Coca tea, by Stevage - Own work/CC BY-SA 3.0 (Wikipedia).

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mate_de_coca_Stevage.jpg#/media/File:Mate_de_coca_Stevage.jpg

Η χρήση ψυχοδραστικών ουσιών στο παρελθόν

Η χρήση ουσιών αποτελεί μια ατομική επιλογή, ένα μέσο ανακούφισης από τα προσωπικά δεινά ή πρόσβασης στη μέθη και στην ηδονή, η οποία όμως αποκτά μαζικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της βαθιάς οικονομικής και κοινωνικοπολιτιστικής κρίσης.

Berridge V (2013) *Demons: Our Changing Attitudes to Alcohol, Tobacco, and Drugs*. Oxford: Oxford University Press.

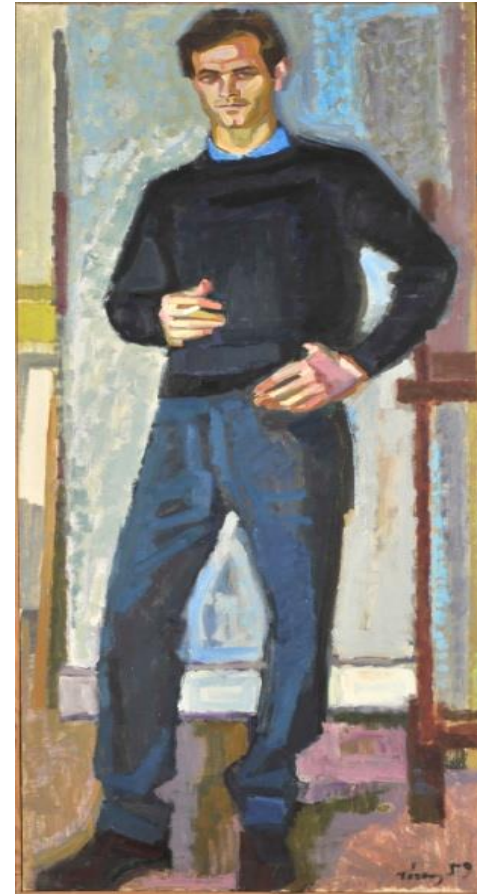

Γαΐτης Γ, Σειρήνες, Εθνική Πινακοθήκη, Copyright.

Η έκταση του προβλήματος

- Ο αριθμός των καπνιστών ανέρχεται στο ένα δισεκατομμύριο παγκοσμίως, ενώ 6 εκατομμύρια από αυτούς και εξακόσιες χιλιάδες παθητικοί καπνιστές πεθαίνουν ετησίως εξαιτίας του καπνού
- ένα στα πέντε αγόρια και ένα στα 8 κορίτσια κάτω των 15 ετών καπνίζουν

Η έκταση του προβλήματος

- Το 9,9% των μαθητών ηλικίας 16 ετών ανέφεραν ότι ήπιαν υπερβολικά (≥ 5 ποτά στη σειρά ≥ 3 φορές τον τελευταίο μήνα).
- Το ποσοστό των δεκαπεντάχρονων οι οποίοι δηλώνουν ότι έχουν κάνει χρήση κάνναβης έστω και μια φορά στη ζωή τους έχει υπερδιπλασιαστεί από το 2006 έως το 2014, από 3,7% σε 9,6%.

Κοκκέβη Α, Φωτίου Α, Καναβού Ε, Σταύρου Μ, & Richardson C (2016).
Πανελλήνια Έρευνα στο Μαθητικό Πληθυσμό για τη Χρήση
Εξαρτησιογόνων Ουσιών και άλλες Εξαρτητικές Συμπεριφορές

ΚΕΘΕΑ, Copyright.

Κάνω ενδοφλέβια χρήση ναρκωτικών.
Αντιμετωπίζω τα παρακάτω προβλήματα.

- «Οι εργαζόμενοι στην υγεία δεν με εμπιστεύονται, νομίζουν ότι το μόνο που θέλω είναι να κάνω ναρκωτικά».
- «Οι περισσότεροι γιατροί στα νοσοκομεία δεν είναι εξοικειωμένοι με θέματα εξάρτησης».
- «Έχω βιώσει αδιαφορία και χλευασμό».
- «Μου φέρονται σα να είμαι εγκληματίας κι αυτό με δυσκολεύει στο να προσέχω την υγεία μου».
- «Δεν υπάρχουν καθόλου φιλικές υπηρεσίες υγείας εκεί κοντά που μένω».

Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των επαγγελματιών υγείας

- Οι αρνητικές στάσεις προς τις ψυχοδραστικές ουσίες οδηγούν στην άρνηση του ίδιου του ασθενή, ο οποίος φοβάται ότι αν ομολογήσει τα προβλήματά του, μπορεί να περιθωριοποιηθεί ή να απορριφθεί από τον επαγγελματία υγείας.

(WHO, 1996)

Καραγάτση Ν, Καφενείο «Ο σοφός Κοραής, Εθνική Πινακοθήκη, Copyright.

Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των επαγγελματιών υγείας

- Οι επαγγελματίες υγείας νιώθουν ανεπαρκείς ή ανεκπαιδευτοι για την προσέγγιση ατόμων τα οποία κάνουν χρήση ψυχοδραστικών ουσιών.
- Πιο συχνά δεν έχουν τις ικανότητες και τις γνώσεις που απαιτούνται για να κάνουν μια σωστή διάγνωση ή να δώσουν μια κατάλληλη συμβουλή.

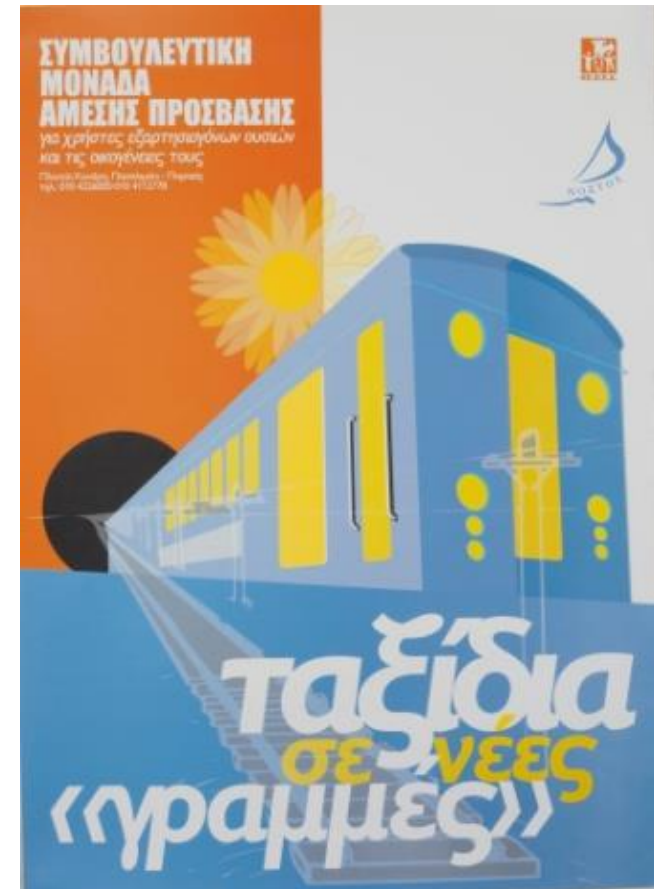
(WHO, 1996)

Τέτσης Π, Εθνική Πινακοθήκη, *Copyright*.

Έγκαιρη παρέμβαση στα γενικά νοσοκομεία και στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας

- Κατά τον ίδιο τρόπο με τον οποίο ο έλεγχος της πίεσης του ασθενή μπορεί να αποκαλύψει προβλήματα υγείας και να οδηγήσει σε συστάσεις για έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής, η αξιολόγηση της χρήσης ουσιών μπορεί να βοηθήσει τους επαγγελματίες υγείας να αναγνωρίσουν ένα δυνητικό πρόβλημα υγείας ή να αντιμετωπίσουν ένα υπάρχον πρόβλημα προτού επιδεινωθεί και θέσει σε κίνδυνο ακόμη και τη ζωή του ασθενή.

ΚΕΘΕΑ, Copyright.

Έγκαιρη παρέμβαση στα γενικά νοσοκομεία και στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας

- Οι σύντομες παρεμβάσεις για τη μείωση της χρήσης αποτελούν εργαλεία μείωσης της βλάβης, πρόληψης της κλιμάκωσης της χρήσης αλλά και κινητοποίησης για θεραπεία
- Απευθύνονται σε όλα τα άτομα που κάνουν χρήση κάποιας ψυχοδραστικής ουσίας
- Χρονική διάρκεια 3 έως 15 λεπτά
- Αφορούν όλες τις ψυχοδραστικές ουσίες (και τον καπνό)

(WHO, 2010)

Καπράλος Χ, 1987, Εθνική Πινακοθήκη,
Copyright.

Διαστάσεις του ρόλου του νοσηλευτή εξαρτήσεων (Π.Ο.Υ.-Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών)

- Παροχή φροντίδας
- Εκπαίδευση
- Σύμβουλος/θεραπευτής
- Συνήγορος
- Προαγωγή υγείας
- Ερευνητής
- Επόπτης
- Σύμβουλος ειδικότητας

(WHO/ICN, 1991)

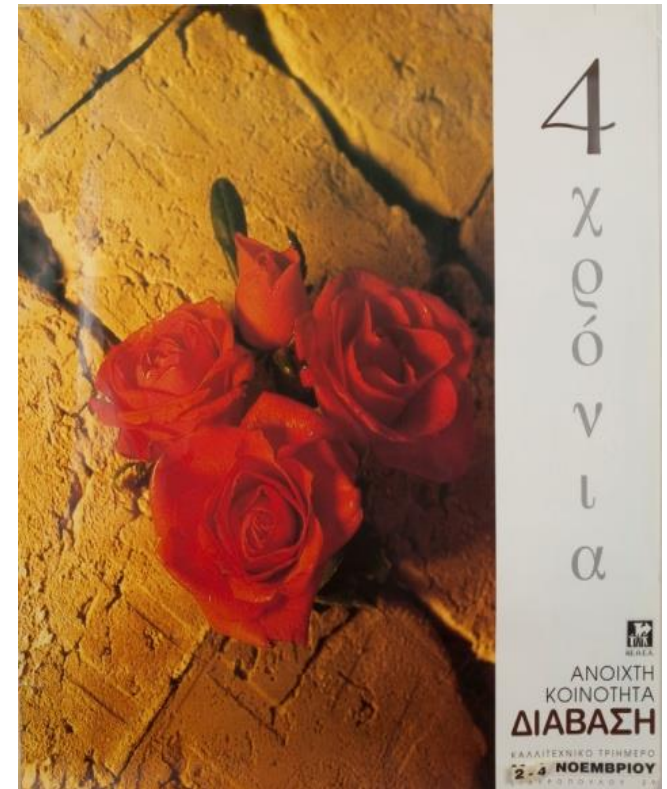
ΚΕΘΕΑ, Copyright.

Αρμοδιότητες των νοσηλευτών εξάρτησης

- Αξιολόγηση
- Συνεργασία με τη διεπαγγελματική ομάδα
- Σχεδιασμός θεραπευτικού πλάνου
- Αξιολόγηση και αναθεώρηση θεραπευτικού πλάνου σε τακτά χρονικά διαστήματα
- Διαχείριση φαρμακοθεραπείας
- Ψυχοεκπαίδευση του ατόμου
- Συντονισμός ομάδων (ομάδες στήριξης, ευαισθητοποίησης/κινητοποίησης, αγωγής υγείας, πρόληψης και διαχείρισης της υποτροπής, αυτοβοήθειας, επανένταξης)

Αρμοδιότητες των νοσηλευτών εξάρτησης

- Ψυχοεκπαίδευση της οικογένειας - ανάπτυξη δεξιοτήτων
- Διασυνδεδετική εργασία
- Πρόληψη και αγωγή υγείας στην κοινότητα σχετικά με τα προβλήματα εξάρτησης
- Υποστήριξη νοσηλευτών στα γενικά νοσοκομεία σχετικά με τη διαχείριση ασθενών που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξάρτησης
- Ανοιχτή γραμμή επικοινωνίας

Δυνατότητες εργασίας

Στην Ελλάδα οι νοσηλευτές εξάρτησης εργάζονται σε:

- Μονάδες απεξάρτησης σε Δημόσια Νοσοκομεία-Προγράμματα εσωτερικής διαμονής (π.χ. Μονάδα Απεξάρτησης Ναρκωτικών και Αλκοόλ «18 ΑΝΩ» ΨΝΑ, Μονάδα Απεξάρτησης ΨΝΘ)
- Θεραπευτικές κοινότητες (π.χ. ΚΕΘΕΑ)
- Συμβουλευτικούς Σταθμούς (π.χ. ΚΕΘΕΑ, Μονάδα Απεξάρτησης ΨΝΑ, Αιγινήτειο Νοσοκομείο)
- Προγράμματα εξωτερικής παρακολούθησης (π.χ. Μονάδα Απεξάρτησης «18 ΑΝΩ», Αιγινήτειο Νοσοκομείο, ΚΕΘΕΑ)

Δυνατότητες εργασίας

- Θεραπευτικές μονάδες φαρμακευτικής αντιμετώπισης της εξάρτησης (ΘΜΦΑΕ ΟΚΑΝΑ)
- Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας
- Προγράμματα εφήβων
- Μονάδες μείωσης της βλάβης
- Μονάδες σωματικής αποτοξίνωσης (Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης)

Διαφορές νοσηλευτικής φροντίδας στο γενικό νοσοκομείο και σε υπηρεσίες απεξάρτησης.

«Συγκρίνοντας [τη νοσηλευτική σε μονάδα απεξάρτησης από ναρκωτικά και αλκοόλ] με τη νοσηλευτική σε γενικό νοσοκομείο, φαίνεται ότι δεν υπάρχει τόση έμφαση στις σωματικές ανάγκες και πραγματικά μου αρέσει αυτό, επειδή πάντα προτιμούσα να βλέπω τους ανθρώπους με πιο ολιστική προσέγγιση, αλλά δεν υπήρχε ποτέ πραγματικά αυτή η ευκαιρία να προσεγγίσω αυτή την άλλη πλευρά στο γενικό νοσοκομείο».

«Όταν φτιάχνω ένα κρεβάτι [σε παθολογικά-χειρουργικά τμήματα], σκέφτομαι τα ζωτικά σημεία, τα φάρμακα και άλλα τέτοια θέματα... Όταν εργάζομαι με τον ασθενή στο δωμάτιό του [στη μονάδα απεξάρτησης], ό,τι κι αν κάνω, μιλάμε για τη ζωή τους και εργαζόμαστε για να βγουν έξω από εδώ και να τα καταφέρουν...».

Διαφορές νοσηλευτικής φροντίδας στο γενικό νοσοκομείο και σε υπηρεσίες απεξάρτησης.

«Δεν είμαστε τόσο επικεντρωμένοι σε καθήκοντα, υπάρχουν συγκεκριμένα καθήκοντα αλλά δεν καταλαμβάνουν τόσο χρόνο... Η προσέγγιση στη συνολική παραμονή του ασθενή είναι διαφορετική, γιατί εργαζόμαστε με στόχο συμπεριφορικές αλλαγές... είναι σαν να σχεδιάζουμε την έξοδο των ασθενών από τη στιγμή που αποτοξινώνονται μέχρι τη στιγμή την οποία φεύγουν από εδώ και νιώθουμε ότι είναι ευθύνη μας να τους στείλουμε έξω στο μεγάλο πλατύ κόσμο με κάποιες ικανότητες, με την ικανότητα να χρησιμοποιούν τα αποθέματά τους... είναι συνεχής δουλειά, 24 ώρες τη μέρα, όταν είναι ξύπνιοι, για να καταφέρουμε τον στόχο μας».

Happell, B., Taylor, C. (1999) "we may be different but we are still nurses". *Issues in Mental Health Nursing*, 20: 19-32. (σελ. 24, 27)

Ικανότητες νοσηλευτών εξαρτημένων ατόμων

- Ικανότητες φροντίδας σωματικών προβλημάτων (αποτοξίνωση, χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής και σχετική παρακολούθηση, ιατρικά προβλήματα).
- Ικανότητες αξιολόγησης του ατόμου και της οικογένειας (η αξιολόγηση είναι λεπτομερής, ολιστική, απαιτεί το αναπτυξιακό ιστορικό του ασθενή).

ΚΕΘΕΑ, Copyright.

Ικανότητες νοσηλευτών εξαρτημένων ατόμων

- Ικανότητες διαχείρισης ασθενών (οι ασθενείς συμμετέχουν στις αποφάσεις σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον, μιας και θέτουν συχνά θέματα εξουσίας, βλέποντας το νοσοκομείο και τους επαγγελματίες υγείας σαν «κατεστημένο» και έχοντας έντονο φόβο απώλειας της ελευθερίας και αυτενέργειας. Τα όρια είναι σαφή και συμφωνούνται από την αρχή της ένταξης στο θεραπευτικό πλαίσιο. Η συνέπεια βοηθά στην αποφυγή χειριστικότητας, επιθετικότητας και βίας και στη δημιουργία κλίματος ασφάλειας και δικαιοσύνης).
- Ικανότητες συντονισμού ομάδων (ο νοσηλευτής διευκολύνει την διαντίδραση των μελών με στόχο την απόκτηση αυτογνωσίας σε διάφορους τομείς).

Ικανότητες νοσηλευτών εξαρτημένων ατόμων

- Ικανότητες επικοινωνίας (σε γενικές γραμμές ο νοσηλευτής ενθαρρύνει τον ασθενή να μιλήσει, να εκφράσει τα συναισθήματά του και τον ακούει διατηρώντας μια μη κριτική στάση. Συναισθάνεται και υποστηρίζει τον ασθενή χωρίς να δίνει συμβουλές, να έχει τον έλεγχο, να γίνεται υπερπροστατευτικός και να παίρνει τον «ρόλο του σωτήρα». Η μη κριτική στάση είναι πολύ σημαντική σε σχέση με τις ειδικές γνώσεις για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου πληθυσμού. Οι ασθενείς αποκρύπτουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη χρήση, όταν νιώθουν ότι ο επαγγελματίας υγείας έχει κριτική στάση απέναντί τους).

Ικανότητες νοσηλευτών εξαρτημένων ατόμων

- «Οι ικανότητες αξιολόγησης στις μονάδες απεξάρτησης από τα ναρκωτικά και το αλκοόλ είναι πιο λεπτομερείς... τις χρησιμοποιείς και σε άλλες πλευρές της νοσηλευτικής, αλλά σε αυτό τον τομέα κάνεις πιο πολύ ψυχολογική... εξετάζεις όλη την ιστορία τους... τη χρήση ναρκωτικών και αλκοόλ, τις κρίσεις της ζωής τους, όλη την εικόνα της οικογένειας... για να καταλάβεις που βρίσκονται...».

Happell, B.: Taylor, C. (1999) “we may be different but we are still nurses”. *Issues in Mental Health Nursing*, 20: 19-32. (σελ. 24, 27)

Ικανότητες νοσηλευτών εξαρτημένων ατόμων

- «Το άλλο δύσκολο πράγμα για πολλούς νοσηλευτές, όταν έρχονται για πρώτη φορά εδώ, είναι όταν δίνουν συμβουλές. Γιατί αυτό ήταν αυτό που έκαναν πάντα, αυτό συνήθως κάνουν, σου λένε πώς να διορθώσεις πράγματα... είτε το κάνουν είτε σου λένε πώς να το κάνεις... αυτό είναι ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα, να τους βοηθήσεις να ξεφύγουν από αυτό...».
- «Σήμερα έχω ομάδα για μια ώρα... κάναμε πρόληψη υποτροπής και σχέδια για το εξιτήριο κι έτσι υπήρχε αρκετό από το παιχνίδι της ομάδας μέσα στο οποίο μεγαλώνουν και μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο και απλά παίρνουν κάποια καθοδήγηση από εμάς...».

Λόγοι ενασχόλησης με τη νοσηλευτική εξαρτημένων ατόμων

- Δυνατότητες προαγωγής
- Πρόκληση, ενδιαφέρον, δυνατότητες αυτοανάπτυξης
- Αυτονομία
- Δυνατότητα ενασχόλησης με την ψυχική υγεία σε ασθενείς χωρίς ψυχιατρική συμπτωματολογία (με εξαίρεση τη διπλή διάγνωση)
- Έλλειψη ρουτίνας
- Υποστήριξη-εποπτεία

Clancy, C., Oyefeso, A., Ghodse, H. (2006) Role development and career stages in addiction nursing: an exploratory study. *Journal of Advanced Nursing*, 57 (2), 161-171.

Ευχαριστώ πολύ